

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ

-----o0o-----

**NHỮNG BÀI KHÈN TRONG ĐÁM MA
CỦA NGƯỜI HMÔNG TRẮNG Ở XÃ HỮU VINH
HUYỆN YÊN MINH, TỈNH HÀ GIANG**

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN VĂN HÓA
CHUYÊN NGÀNH VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ

SINH VIÊN THỰC HIỆN: LY THỊ PÀ
GIẢNG VIÊN HƯỚNG DẪN:

HÀ NỘI, 2011

MỤC LỤC

MỤC LỤC	1
MỞ ĐẦU	4
CHƯƠNG 1	8
KHÁI QUÁT VỀ NGƯỜI HMÔNG TRẮNG Ở XÃ HỮU VINH HUYỆN YÊN MINH TỈNH HÀ GIANG	8
1.1. Điều kiện tự nhiên	8
1.2 Đặc điểm xã hội.....	9
1.3 Hoạt động kinh tế	11
1.4 Đặc điểm Văn hoá	14
1.4.1 Văn hoá vật chất.....	14
Văn hoá tinh thần	18
CHƯƠNG 2.....	26
THỰC TRẠNG SỬ DỤNG NHỮNG BÀI KHÈN TRONG ĐÁM MA CỦA NGƯỜI HMÔNG TRẮNG Ở XÃ HỮU VINH.....	26
2.1 Đôi nét về nhạc cụ khèn	26
2.2 Quan niệm của người Hmông về những bài khèn trong đám ma ..	29
2.2.1 Khái quát về tang ma của người Hmông Trắng ở Hữu Vinh	29
2.2.2 Quan niệm về bài khèn trong đám ma của người Hmông	30
2.3. Sử dụng những bài khèn trong đám ma	31
2.3.2 Bài khèn lên ngựa (kênhx ndê nênl)	36
2.3.3 Khèn mời người chết ăn cơm (kênhx hu tuôs nox mor)	38
2.3.4 khèn đuổi giặc (kênhx trưol tros).....	39
2.3.5 Khèn đốt giấy (kênhx hluor ntưor)	40
2.3.6 Khèn ra bãi (kênhx yuv yar)	42
2.3.7 Bài khèn đi chôn hay còn gọi là khèn ra nghĩa địa (kênhx xa mul phaul).....	43
2.3.8 Khèn trong làm ma khô.....	46
2.4 Đám ma không sử dụng những bài khèn.	54

2.5 Những kiêng kỵ khi sử dụng các bài khèn trong tang lễ	57
2.6 Sự biến đổi của những bài khèn trong đám ma.....	58
CHƯƠNG 3.....	62
GIÁ TRỊ VÀ GIẢI PHÁP BẢO TỒN NHỮNG BÀI KHÈN TRONG Đám MA CỦA NGƯỜI HÔNG TRẮNG Ở HỮU VINH.....	62
3.1 Những giá trị của các bài khèn trong đám ma của người Hông trắng.	62
3.1.1 Giá trị tâm linh	62
3.1.2 Giá trị âm nhạc	63
3.1.3 Giá trị phản ánh lịch sử	65
3.1.4 Giá trị giáo dục.....	66
3.2 Kiến nghị.....	68
3.3 Giải pháp bảo tồn	70
KẾT LUẬN	74
TÀI LIỆU THAM KHẢO	76
Phụ lục.....	77

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Dân tộc Hmông là một trong số các dân tộc thiểu số ở Việt Nam có một quá trình lịch sử đấu tranh lâu dài để giành quyền sống mới tồn tại cho đến ngày nay. Là một dân tộc chịu nhiều áp bức phải rời xa quê bởi sự đàn áp của các thế lực mạnh hơn rất nhiều, người Hmông phải thiên di đi nơi khác để tìm nơi sinh tồn cho cuộc sống của mình. Tuy trải qua những bước thăng trầm của lịch sử nhưng đời sống tinh thần của người Hmông vẫn duy trì và phát triển theo xu hướng chung của nền văn hóa Việt Nam thống nhất và đa dạng.

Ngày nay, mỗi khi nhắc đến văn hóa người Hmông là không thể không nhắc đến cây khèn về những làn điệu dân ca, những bài ca mang âm hưởng miền núi. Đặc biệt là những bài ca được thổi trong các nghi lễ tang ma của đồng bào Hmông. Cũng như các dân tộc ở miền núi khác một phần rất quan trọng trong đời sống văn hóa người Hmông là quan niệm “ vạn vật hữu linh”. Họ luôn hy vọng những điều may mắn, tốt lành luôn đến với họ trong cuộc sống qua các nghi lễ thờ cúng. Một phần trong các nghi lễ cúng hồn ma ngày nay đã dần được loại bỏ hoặc lãng quên, do đời sống kinh tế khó khăn và do trình độ dân trí được mở mang, khi cuộc sống mới và nền văn hóa mới đã mang lại cho người Hmông những cái nhìn mới về thiên nhiên, xã hội và con người. Tất nhiên, đời sống tín ngưỡng thuộc phần tâm linh sâu lắng trong cộng đồng người Hmông chúng ta cần tôn trọng và uốn nắn cho phù hợp cũng như việc giữ gìn các truyện cổ tích, thần thoại, ... trong văn hóa dân gian của người Hmông.

Bảo vệ sưu tầm, đi sâu vào tinh hoa của tổ tiên để lại, phát huy và nâng cao văn hóa truyền thống, hiện đại hóa và từng bước hiện đại những yếu tố phù hợp, qua tiếp thu và giao lưu với các nền văn hóa khác để thích ứng với trình độ phát triển của xã hội. Đồng thời, cũng là một người dân tộc Hmông lại là một sinh viên khoa văn hoá dân tộc thiểu số trong quá trình học tập tại trường và lớn lên trong sinh hoạt cuộc sống của người Hmông. Do đó, việc

tìm hiểu về văn hóa người Hmông cũng là một vấn đề cần được quan tâm nghiên cứu trong đó có lĩnh vực tâm linh. Vì vậy, đề tài “ Những bài khèn trong đám ma của người Hmông Trắng ở xã Hữu Vinh, huyện Yên Minh, tỉnh Hà Giang”, được chọn làm đề tài khóa luận tốt nghiệp với hai lý do:

Nhằm tìm những giá trị văn hoá truyền thống của người Hmông Trắng được lưu truyền qua nhiều thế hệ và những biến đổi. Đồng thời hiểu biết sâu hơn về văn hoá truyền thống của người Hmông Trắng.

Góp phần thêm phong phú văn hoá truyền thống dân tộc của Việt Nam, từ đó góp phần cho các nhà quản lý có cách đánh giá chính xác khi hoạch định chính sách cho các dân tộc thiểu số phù hợp hơn.

2. Mục đích nghiên cứu

Nghiên cứu đề tài “ Những bài khèn trong đám ma của người Hmông trắng ở xã Hữu Vinh huyện Yên Minh tỉnh Hà Giang” nhằm mục đích:

Giúp mọi người hiểu sâu hơn về văn hoá của người Hmông đặc biệt là người Hmông có cách nhìn nhận sâu sắc hơn về văn hoá tâm linh, văn hoá học, góp phần phát huy những ưu nhược điểm và có chính sách bảo tồn cho văn hoá người tộc Hmông.

3. Đối tượng nghiên cứu

Do thời gian có hạn nên đề tài chỉ nghiên cứu về người Hmông Trắng ở xã Hữu Vinh huyện Yên Minh tỉnh Hà Giang cụ thể: “ Những bài khèn trong đám ma của người Hmông Trắng”.

4. Phạm vi nghiên cứu

Đề tài nghiên cứu trong phạm vi:

Về không gian nghiên cứu: Người Hmông Trắng ở xã Hữu Vinh

Về thời gian nghiên cứu: Giai đoạn từ 1986 đến nay

Về nội dung nghiên cứu: Những bài khèn trong đám ma của người Mông đó là những quan niệm về cái chết về thế giới âm của người Hmông.

5. Lịch sử nghiên cứu

Văn hoá truyền thống của người Hmông ở nước ta cũng đã có nhiều công trình nghiên cứu dưới nhiều góc độ khác nhau trong đó có một số công

trình tiêu biểu như: Doãn Thanh “ Dân ca mèo” (NXB văn học - Hà Nội – 1967) tác giả tập trung vào dân ca Mông; Vương Duy Quang “ Quan hệ dòng họ trong xã hội người Mông” 1988 tạp chí dân tộc học số 2; Cư Hoà Vân – Hoàng Nam cuốn “ Dân tộc Mông ở Việt Nam” (NXB văn hoá dân tộc 1994); có nói đến một chút về quan niệm tâm linh của người Hmông và một đôi nét về cách tang ma của người Mông nói chung; Hùng Đình Quý “ Những bài khèn của người Mông ở Hà Giang” (NXB khoa học xã hội 2005) tác giả chỉ viết các bài khèn và các bài ca trong đám tang chưa đề cập đến nghi thức sử dụng các bài khèn; Phạm Quang Hoan “ Cách ứng xử của người Mông Trắng ở huyện Đồng Văn – Hà Giang” tạp chí nghiên cứu Đông Nam Á tháng 6; Trường Lưu – Hùng Đình Quý “ Văn hóa dân tộc Mông ở Hà Giang” (Sở Văn hóa TT - TT- Hà Giang 1996)Mặc dù đã có nhiều công trình nghiên cứu về văn hoá của người Hmông nhưng chủ yếu mang tính tổng quát và nói chung về văn hóa người Hmông chưa đi sâu vào từng nhóm và vấn đề cụ thể. Với người Hmông Trắng ở xã Hữu Vinh chưa có tài liệu nào nghiên cứu đặc biệt là: “Những bài khèn trong đám ma”

6. Phương pháp nghiên cứu

Để hoàn thành đề tài bài khoá luận tốt nghiệp này bài có sử dụng một số phương pháp:

- Điền dã dân tộc học : Khảo sát thực tế, thu thập tài liệu, ảnh minh hoạ.
- Áp dụng các phương pháp pháp duy vật biện chứng, duy vật lịch sử để nhìn nhận bản chất hiện tượng văn hoá nói chung, những bài khèn trong tang ma của người Hmông Trắng nói riêng trong sự vận động của tộc người.
- Hệ thống hóa tổng hợp các tư liệu phân tích, so sánh....thể hiện kết quả nghiên cứu tron quá trình trình bày khóa luận.

7. Bố cục của khoá luận

Ngoài phần mở đầu và phần kết luận đề tài gồm có 03 chương

Chương 1: Khái quát về người Hmông Trắng ở xã Hữu Vinh huyện Yên Minh tỉnh Hà Giang.

Chương 2: Thực trạng sử dụng những bài khèn trong đám ma của người Hmông Trắng ở xã Hữu Vinh

Chương 3: Giá trị và giải pháp bảo tồn những bài khèn trong đám ma của người Hmông Trắng ở Hữu Vinh hiện nay

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Diệp Đình Hoa, *Dân tộc Mông và thế giới thực vật*, H. 1998.
2. Nguyễn Văn Huy: *Bức tranh văn hóa các dân tộc Việt nam*, Nxb Giáo dục, 1997.
3. Đỗ Huy – Trường Lưu: *Bản sắc dân tộc của văn hóa*. Viện Văn hóa, 1990
4. Phạm Quang Hoan (2001) *Cách ứng xử trong sinh đẻ của người Hmông Trắng ở huyện Đông Văn Hà Giang*.
5. Trường Lưu – Hùng Đình Quý (1996) *Văn hoá các dân tộc Hmông Hà Giang*, Sở Văn hoá TT –TT Hà Giang, xí nghiệp in người tàn tật Hà Nội
6. Hoàng Nam (2004) *Văn hóa các dân tộc vùng đông bắc Việt Nam*, trường Đại học Văn hóa Hà Nội.
7. Trần Hữu Sơn, *Văn hóa Mông*, H. 1996
8. Vương Duy Quang (1998), *Quan hệ dòng họ trong xã hội người Hmông*, tạp trí dân tộc học số 2.
9. Hùng Đình Quý: *Những bài khèn của người Hmông ở Hà Giang*, Hội văn nghệ dân gian Việt Nam, NXB Khoa học xã hội.s
10. Hùng Đình Quý :*Văn hoá truyền thống các dân tộc Hà Giang* NXB Sở Văn Hoá TT tỉnh Hà Giang 1994.
11. Lê Ngọc Thắng – Lâm Bá Nam (1990), *Bản sắc văn hoá các dân tộc Việt Nam*, NXB Văn hoá dân tộc.
12. Lê Ngọc Thắng: *Chính sách dân tộc của Đảng và Nhà nước Việt Nam*, trường Đại học Văn hóa Hà Nội, 2005.
13. Ngô Đức Thịnh (1987), *Văn hoá tộc người và văn hoá Việt Nam* NXB Văn hoá dân tộc.
14. *Văn học dân gian cổ truyền Hà Giang*, Ty Văn hóa Hà Giang, 1971.
15. *Các dân tộc ít người ở Việt Nam*, Nxb Khoa học Xã hội, 1978.
16. *Tục ngữ Mông - Hà Giang* – Sở VH – TT Hà Giang.
17. Cư Hòa Vân – Hoàng Nam, *Dân tộc Mông ở Việt Nam*, H 1994.